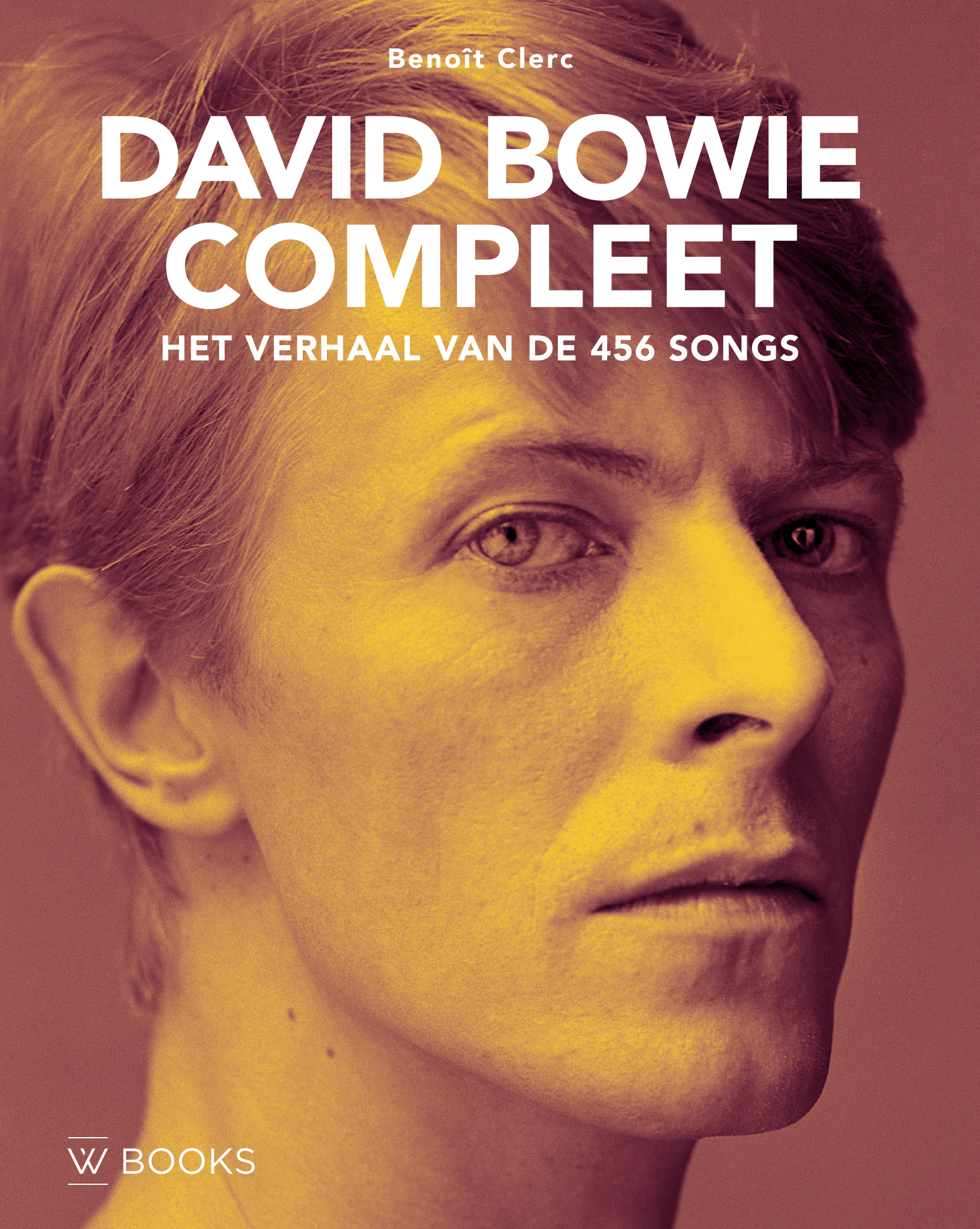

Benoît Clerc

DAVID BOWIE COMPLEET

HET VERHAAL VAN DE 456 SONGS

W BOOKS

INHOUD

06_ Voorwoord

08_ Over de tijd vóór de roem

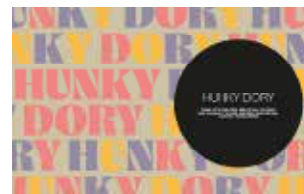
38

68

90

116

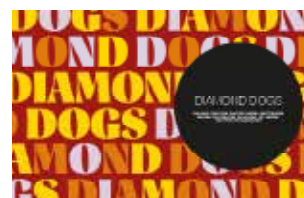
136

158

176

190

214

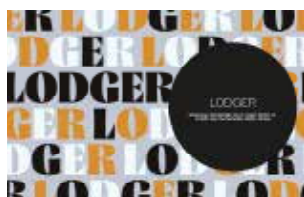
232

246

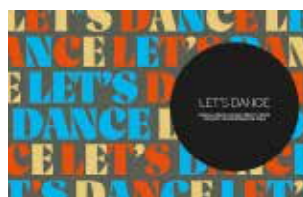
266

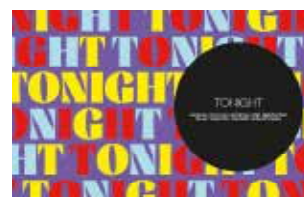
286

302

322

340

364

380

396

414

432

442

462

484

506

524

542

562

588

608_ Begrippenlijst

610_ Bibliografie

614_ Register

lende kleuren hebben, zoals je vaak leest. Maar dat lijkt alleen maar zo. Sindsdien heeft David last van anisocorie (de twee pupillen zijn niet even groot). Ondanks dit incident doet hij geen aangifte tegen Underwood en neemt hij het hem niet kwalijk. Het lijkt zelfs of dit akelige voorval de twee jongens alleen maar dichter bij elkaar bracht. Het verhaal vertelt echter niet wat er is gebeurd met de knappe Carol Goldsmith...

In juni 1962 wordt David door George Underwood gevraagd om zich aan te sluiten bij zijn groep, The Konrads. Hij speelt daarin saxofoon en doet op 16 juni mee met een concert op het schoolfeest van Bromley Tech. De covers van The Shadows hebben succes en het nieuwe bandlid wordt verwelkomd door de muzikanten van de groep: Underwood op zang, Neville Wills en Alan Dodds op gitaar, Rocky 'Shahan' Chaudhari op bas en Dave Crook op drums. In de zomer van 1962 treden The Konrads op in de buurt en beginnen wat bekendheid te krijgen. Ze werken aan een setlist die bestaat uit covers ('Lucille' van Little Richard, 'Hey Baby' van Bruce Channel en de grote hit van Chuck Berry, 'Johnny B. Goode') en enkele eigen nummers. In die tijd neemt de jonge saxofonist een artiestennaam aan: Dave Jay. Wanneer hij zijn geliefde instrument niet bespeelt in de cover van het beroemde 'In the Mood' van Glenn Miller, pakt hij de microfoon en zingt twee nummers: 'A Night at Daddy Gee's' van Curtis Lee en 'A Picture of You' van Joe Brown.

Op 13 oktober zijn David en zijn vriend George bij een onvergetelijke avond in het Granada Theatre in Woolwich waar hun idool Little Richard speelt, maar ook The Tridents, Gene Vincent en Sam Cooke: blues, rock-'n-roll en soul samen in één concert dat enorme indruk maakt op de twee vrienden. 'Toen Little Richard speelde,' zegt Underwood, 'dachten we dat hij een hartaanval kreeg. [...] Hij deed iets ongelooflijks door op de witte vleugel te springen en toen begon hij te kreunen en legde hij zijn handen tegen zijn hart. [...] Hij viel neer op het podium vlak naast de microfoon. [...] En plotseling tilde Little Richard zijn hoofd op en schreeuwde: "Awapbopalooobop Alopbamboom!" en het publiek werd uitzinnig. David was verbijsterd en is dat duidelijk nooit vergeten.'¹ Dit concert zaait verwarring bij David Jones: 'Ik kon niet kiezen

of ik jazz of rock-'n-roll wilde spelen. En omdat ik niet erg goed was in jazz en ik bij rock-'n-roll vrij goed kon doen alsof, speelde ik rock-'n-roll,'² bekend hij later met zijn kenmerkende humor en zelfspot.

De motivatie groeide bij The Konrads en de groep veranderde van samenstelling. Nieuweling Dave Hadfield vervangt drummer Dave Crook, die is weggestuurd door een deel van de band. Dit besluit wekt de woede van George Underwood, die vervolgens besluit om de microfoon aan Roger Ferris te geven. Er komen twee achtergrondzangeressen bij de band: de zussen Stella en Christine Patton. Dan zijn The Konrads voltallig.

Wie al veel over David Robert Jones heeft gelezen, zal hebben opgemerkt dat het verbindingsstreepje verschijnt en verdwijnt al naar gelang de biografie. Dat streepje hoort er echter wel te staan, zoals te zien is op de foto's van de groep, aangezien Dave Hadfield het op het vel van zijn bassdrum had laten zetten, en op alle communicatieuitingen van de muzikanten uit 1962 (waaronder een door iedereen ondertekende kerstkaart met daarop de gegevens van hun manager en drummer, Dave Hadfield).

In februari 1963 wordt de groep in zijn nieuwe samenstelling vereeuwigd bij een fotosessie die door de vader van David is geregeld op het podium van een theaterzaal naast het pand

van de organisatie Dr Barnardo's in 18-26 Stepney Causeway, midden in Londen. De muzikanten dragen hun instrumenten vol trots voor de officiële fotograaf van Dr Barnardo's, Roy Ainsworth. De kleding is op elkaar afgestemd en de foto's tonen een solide en professionele groep die trots is op zijn elegante zanger en zijn achtergrondzangeressen in witte jurken.

De ontdekking van de blues

In juli 1963 verlaat David Bromley Tech met zijn diploma op zak en vindt hij werk als modelmaker bij reclamebureau Nevin D. Hirst in New Bond Street in Londen. Deze baan is niet echt wat de jongen wil, omdat hij volledig opgaat in zijn

Beroemde foto van David Bowie met zijn twaalfsnarige España-gitaar om zijn nieuwe single, 'Space Oddity', te promoten in 1969.

SPACE ODDITY

David Bowie / 5'16

VOOR DE DAVID BOWIE FAN

In 1970 neemt David Bowie de song op in het Italiaans, die van bewerker Ivan Mogol de titel 'Ragazzo solo, ragazza sola' (jongen alleen, meisje alleen) heeft gekregen.

Muzikanten

David Bowie: zang, akoestische gitaar (twaalfsnarig),
Dubreg Stylofoon, achtergrondzang, handgeklap

Mick Wayne: elektrische gitaar

Herbie Flowers: bas

Terry Cox: drums

Rick Wakeman: Mellotron

Paul Buckmaster: cello

Onbekende muzikant: violen, cello, contrabas, orgel

Opname

Trident Studios, Londen: 20 juni 1969 - eind juni 1969

Techniek

Producer: Gus Dudgeon

Geluidstechnicus: Barry Sheffield

Arrangementen: Paul Buckmaster, David Bowie

SINGLE

Kant A: Space Oddity

Kant B: Wild Eyed Boy from Freecloud

Uitgebracht in VK bij Philips: 11 juli 1969 (ref. BF 1801)

Uitgebracht in VS bij Mercury: 11 juli 1969 (ref. 72949)

Hoogste notering VK: 5

Hoogste notering VS: Niet in de hitlijsten genoteerd

Hoogste notering NL: 8

Hoogste notering BE: 20

Heruitgave van 1972

Kant A: Space Oddity

Kant B: The Man Who Sold the World

Uitgebracht in VS bij RCA: 13 december 1972 (ref. 74-0876)

Hoogste notering VS: 15

Heruitgave van 1975

Kant A: Space Oddity

Kant B: Changes, Velvet Goldmine

Uitgebracht in VK bij RCA: 26 september 1975 (RCA 2593)

Hoogste notering VK: 1

Hoogste notering NL: 4

Hoogste notering BE: -

Ontstaan

'Space Oddity', dat wordt gezongen door het duo Bowie & Hutch bij concerten aan het begin van 1969, is nog niet de hit die we nu kennen. Bowie schreef dit nummer voor twee stemmen (hijzelf als Major Tom en Hutch als Ground Control) op verzoek van zijn manager die een goed nummer wilde voor de promotiefilm *Love You till Tuesday*. De nieuwe versie van 'Space Oddity' wordt op 20 juni 1969 opnieuw opgenomen in de Trident Studios en dat is perfect getimed gezien de maanlanding in de ochtend van 21 juli 1969 van Buzz Aldrin, Michael Collins en Neil Armstrong. De tekst is echter niet geschreven om die gebeurtenis te illustreren. De ware katalysator van dit epos is de film *2001: A Space Odyssey*, die het jaar ervoor in de bioscoop kwam. Bowie wordt geïnspireerd door de eenzaamheid van het personage en de fantasie van het dromerige meesterwerk van Stanley Kubrick. 'Ik was erg stoned toen ik hem zag, verschillende keren,' zegt de zanger. 'Het was een openbaring voor mij. Daaruit volgde de song.'³⁶

Op 27 december 1968, enkele maanden voordat Bowie 'Space Oddity' opneemt, komt de Apollo 8-missie terug van zijn reis rond de maan. De wereld houdt zijn adem in. Het hangt in de lucht: binnenkort loopt de mens op de natuurlijke satelliet van de aarde. De astronauten James Lovell, Frank Borman en William Anders komen terug als helden en *The Times* publiceert op maandag 6 januari 1969 een foto van Anders vanuit het ruimteschip. Onder de kop 'The Colour of Space' toont de krant de foto van een ongelofelijke *earthrise* (aardopkomst). Dit beeld maakt grote indruk op David Bowie.

Dat is het centrale thema, maar hoe zit het met de lotgevalen van Major Tom, die alleen boven aarde zweeft na een technische storing in zijn ruimteschip? Bowie geeft enkele aanwijzingen bij deze raadselachtige tekst: 'Dit was veel persoonlijker dan wat ik tot dan toe had geschreven. Het gaat over [...] mijn angsten, mijn maatschappelijke onzekerheid en emoties, het gevoel van afzondering dat ik als kind al had en dat sterk naar voren kwam.'⁷ Het enige wat Major Tom met het leven verbindt, is de kabel in de ruimte, een metafoor voor de navelstreng die moeder en kind even met elkaar verbindt. David Bowie, die als kind al dol was op sciencefiction (hoewel hij het programma eng vond, keek hij altijd naar *The Quatermass Experiment* op de BBC), brengt de luisteraar hier in een wereld waarover hij blijft schrijven.

LIGHTNING FRIGHTENING

David Bowie / 3'35

Muzikanten: David Bowie: zang, saxofoon, harmonica / **Mark Pritchett:** elektrische gitaar / **Herbie Flowers:** bas / **Barry Morgan:** drums / **Opname:** Trident Studio, Londen: 23 april 1971 / **Techniek:** Producer: Ken Scott

Op 23 april 1971 gaat David Bowie naar de Trident Studios voor de opname van het nummer 'Rupert the Riley' dat hij heeft geschreven voor zijn vriend Micky King. Het is de eerste keer dat Ken Scott de zo felbegeerde rol van producer krijgt, dankzij zijn werk als geluidstechnicus voor *Space Oddity*. De samenwerking is geslaagd en als het nummer af is, beginnen de muzikanten aan een treffende bluesrock die sterk is geïnspireerd op *Dirty Dirty* van Crazy Horse, de backing band van Neil Young. 'Lightning Frightening' (met als werktitel 'The Man') is weliswaar meer een jamsessie dan een heuse song, maar is wel goed, al is het alleen maar om de slidegitaar van Mark Pritchett en de saxofoon die Bowie zelfverzekerd bespeelt. Bij deze sessie creëert Ken Scott de moderne sound die zal bijdragen aan het succes van de artiest. Ken Scott, die grotendeels wordt onderschat als het gaat om de meesterwerken waar hij aan heeft meegewerkt (*Hunky Dory*, *Aladdin Sane* en *The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders from Mars*), wordt te vaak overschaduwd door de samenwerking van de artiest met Tony Visconti en Brian Eno. Hij is echter degene zonder wie de wereld misschien wel nooit belangstelling had gekregen voor de muziek van David Bowie.

BOMBERS

David Bowie / 2'40

Muzikanten: David Bowie: zang, saxofoon, achtergrondzang / **Mick Ronson:** elektrische gitaar, achtergrondzang / **Trevor Bolder:** bas / **Mick 'Woody' Woodmansey:** drums / **Rick Wakeman:** piano / **Opname:** Trident Studios, Londen: 9 juli 1971 / **Techniek:** Producers: Ken Scott, David Bowie

Wanneer Bowie en consorten werken aan de *BOWPROMO*, een promotieplaat die is bedacht door Tony Defries om een nieuw label voor zijn artiest te vinden en zijn vriendin en zangeres Dana Gillespie te promoten, is er op 9 juli een sessie in de Trident Studios waarbij 'Bombers' wordt opgenomen. Hierop vind je alle belangstelling die Bowie heeft voor Anthony Newley, de Britse zanger die hem in het begin zo inspireerde, vooral in de frasering aan het einde van het refrein, wanneer David zijn uitspraak wat overdrijft. Het einde van het nummer met piano en zang blijft in deze geest en doet denken aan dat van 'Love You till Tuesday'.

De geweldige Spiders from Mars
rond David Bowie in 1972. Van
links naar rechts: Mick Ronson,
Trevor Bolder, David Bowie en Mick
'Woody' Woodmansey.

Een aangeschoten Bowie bij een optreden in *Top Pop*, wat de legendarische clip van 'Rebel Rebel' wordt.

VOOR DE DAVID BOWIE FAN

Als David Bowie op een avond probeert te slapen in een Londense hotelkamer, heeft hij last van een amateurgitarist die zit te worstelen met de riff van 'Rebel Rebel'. Hij besluit naar boven te gaan om de lastpost een lesje gitaar te geven. Wanneer de deur opengaat, staat hij oog in oog met tennisser John McEnroe met een elektrische gitaar om zijn nek...

1974

den, helemaal in het begin gesteund, in 1973. [...] Hij heeft enkele van mijn songs gecoverd, [...] en hij was een grote supporter van ons [...]. Nou ja, we denken aan hem.⁷⁷ De Boss betovert zijn publiek die avond met een ontroerende en bezielende 'Rebel Rebel'.

Een gitaarriff dat je herkent uit duizenden

Terwijl assistent-geluidstechnicus Andy Morris de laatste kabels oprolt na een sessie in de Olympic Studios die duurde tot vier uur 's nachts, is hij getuige van het ontstaan van deze legendarische riff. Bowie vraagt hem om met de enige microfoon die nog aangesloten is een loopje op te nemen dat hij maar blijft spelen terwijl hij wacht op zijn chauffeur, Tony Mascia.

Daarna wordt er een sessie georganiseerd in de Trident Studios met het benodigde materieel om snel de eindmix te masteren. Op die 27 december 1973 komt Alan Parker de artiest een handje helpen. De gitarist, die in november 1970 had meegewerkt aan de opname van de single 'Holy Holy', toen Ronson, Woodmansey en Visconti het Bowie-schip hadden verlaten, wordt op het album genoemd bij '1984', maar wordt verder vergeten op deze beroemde plaat. 'Voor 'Rebel Rebel' had [David] zo'n 75 procent van de riff,' vertelt hij. 'Hij wilde het een beetje zoals een Rolling Stones-riff. Zo heeft hij het voor me gespeeld en toen begon ik er een beetje mee te improviseren. Ik zei: "Als we nou dit en dat doen en het wat scheller maken en we er wat bends in doen?" Hij zei: "Ja, dat vind ik goed. Doen we."⁷⁸

Anders dan Mick Ronson, die als een echte gitaarheld met Marshall-versterkers werkte en zijn Fuzz-pedaal liet loeien, stelt Parker zich tevreden met de warmte van de buizen van zijn Fender Twin Reverb, dé versterker voor iedere zichzelf respecterende bluesgitarist, die toen voorzien was van een unieke Wharfedale-speaker. Met zijn zwarte Les Paul Standard levert hij een korte maar onvergetelijke bijdrage en voegt ook de beroemde bend toe die het refrein afsluit (vooral op 1:24). Bij gebrek aan credits moet je hem op zijn woord geloven als hij in 2011 stelt: 'Ik herken mijn eigen manier van spelen en mijn eigen sound. Ik weet dat ik het ben.'⁷⁹

Iemand anders, Peter Hince, die maar zelden wordt genoemd door biografen, maar wiens geschiedenis nauw verbonden is met de rock uit de jaren zeventig, is een keer getuige

van de geluidsexperimenten van Bowie. Hij is dan als piepjonge roadie in dienst bij de ster en is bij de meeste sessies van *Diamond Dogs* aanwezig. Hince, de toekomstige chef techniek, vertrouweling en fotograaf van Queen, staat nog aan het begin van zijn carrière wanneer hij voor David Bowie werkt. Hij voegt een interessant detail toe over de tamboerijn die je in de song hoort: 'Ik was daar voor als er wat nodig was en [David] wilde een tamboerijn, dus ik moest er één gaan halen. In plaats van de tamboerijn met zijn hand te bespelen sloeg David hem op de voorkant van een akoestische gitaar om een ander geluid te krijgen. [...] Hij wilde altijd grenzen verleggen.'⁷⁹

Een beroemde clip met kortstondig personage

Wanneer Bowie in Nederland is om een prestigieuze Edison in ontvangst te nemen, maakt hij daarvan gebruik om zijn nieuwe single te promoten. Bij de uitzending van *Top Pop*, op 13 februari 1974, doet hij een playback van 'Rebel Rebel', dat twee dagen later uitkomt, met een Japanse Kent PB-24-G-gitaar die hij een aantal keer bijna laat vallen. Hij is gekleed in een pak van Freddie Burretti, maar zonder het jasje dat tijdens een eerdere persconferentie van hem is gestolen door journaliste Elly de Waard, die een interview werd geweigerd. Bovendien heeft de zanger last van bindvliesontsteking, wat hij maskeert met een ooglapje. Die onverwacht succesvolle video wordt legendarisch, vooral vanwege de outfit van Bowie, die sommigen vergelijken met Halloween Jack, een van de personages van *Diamond Dogs*. Maar wanneer de clip is uitgezonden en de bindvliesontsteking weg is, draagt de zanger gewonere kleding tijdens de tournee.

Het ongeluk van de één is soms het geluk van de ander. Op 21 februari 1974 wacht het team van *Top of the Pops*, het beroemde BBC-programma, op de bandopname van 'Rebel Rebel' voor het optreden van Bowie. Omdat de opname niet komt, moet het optreden worden geannuleerd. Queen, een nog onbekende groep, wordt dan uitgenodigd om zijn single 'Seven Seas of Rhye' te komen spelen. Dat is het begin van de roem voor de band van Freddie Mercury.

DE OPKOMST VAN BRIAN ENO

Wanneer David Bowie in het voorjaar van 1976 terugkeert naar Europa heeft hij veel succes, dankzij de Isolar-tournee, waarmee hij weer in contact treedt met publiek dat hij even opzij had geschoven voor de soul uit Philadelphia en de warmte van Los Angeles. Zelfs de schandalen rond zijn vermeende steun aan het nazisme raken de zanger niet. Na zijn twijfelachtige uitlatingen over Hitler in het verleden wordt hij in april 1976 aangehouden bij de Pools-Russische grens met voorwerpen uit het Derde Rijk. Zijn portret in *New Musical Express*, staand in een Mercedes cabrio met zijn rechterarm omhoog bij Victoria Station in Londen op 2 mei 1976, valt slecht. Iedereen weet intussen dat hij die dag vol onschuld zijn fans begroette, maar gezien de twijfelachtige ideologische achtergrond en omdat hij zich aangetrokken voelt tot de kilte en het minimalisme van de Duitse krautrockartiesten, gaan fans twifelen.

De zanger keert als overwinnaar terug in Europa, maar is uitgeput door de tournees en zijn uitspattingen in Californië. Bovendien heeft hij een conflict met zijn advocaat en manager Michael Lippman, van wie hij af wil. Angie probeert op haar beurt te redden wat er nog over is van hun huwelijk en organiseert hun verhuizing naar Zwitserland, waar ze in Blonay, dicht bij Montreux, een woning heeft gekocht die Clos des Mésanges heet. Maar de onverzadigbare ster bekommert zich niet om het rustige leven dat zijn vrouw hem voorstelt. Het gezin heeft zich er nog niet gevestigd of de muzikant gaat naar James Osterberg, alias Iggy Pop, die zijn eerste solo-album, *The Idiot*, gaat opnemen in het kasteel van Hérrouville, waar drie jaar eerder *Pin Ups* is gemaakt.

***The Idiot*, de aanvang van de experimentele periode van Bowie**

David Bowie, coproducer van het album met Tony Visconti, stort zich als een ware kameleon op dit nieuwe muzikale avontuur, waar de experimenten van *Station to Station* tot het maximum worden doorgevoerd en de sokkel vormen waarop het vervolg van zijn discografie wordt gebouwd. Het album wordt in juni en juli 1976 geproduceerd met veel artistieke drang en spontaniteit, die stimulerend zijn voor de zanger, die verschillende nummers voor zijn vriend schrijft. Gitarist Carlos Alomar is er ook bij en werkt mee aan het schrijven van songs die sterk zijn beïnvloed door Duitse bands waar David Bowie zich nu door laat inspireren: Kraftwerk, Can, Neu! en Tangerine Dream. 'Die arme Jim [Iggy] werd in zekere zin het proefkonijn van mijn geluidsexperimenten,' zegt David Bowie. 'Ik had toen geen songs en ik had totaal geen inspiratie om te schrijven. Ik had behoefte om het rustig aan te doen en achter het werk van iemand anders te gaan staan. Dus in creatief opzicht kwam dat album erg gelegen.'⁹⁹

De komst van de veelzijdige 'niet-muzikant'

Ondanks de enorme hitte van de zomer van 1976 hebben de artiesten een aangename tijd in het kasteel van Hérrouville. Deze creatieve energie, ver van de Amerikaanse afleiding, lijkt de zanger goed te doen en hij hernieuwt de vriendschap met een oude kennis: Brian Eno. Eno, voormalig toetsenist van Roxy Music en uitvinder van de ambient, is een eigenaardige artiest die van experimenteren houdt en expert is in geluidstexturen, meer nog dan in het schrijven van muziek, en die zichzelf beschrijft als

Single

LET'S DANCE

David Bowie / 7'38

Muzikanten

David Bowie: zang, achtergrondzang
 Nile Rodgers: elektrische gitaar
 Stevie Ray Vaughan: elektrische gitaar
 Carmine Rojas: bas
 Omar Hakim: drums
 Robert 'Bob' Sabino: synthesizers, hammondorgel B3
 Mac Gollehon: trompet
 Stan Harrison: tenorsaxofoon
 Robert Aaron: tenorsaxofoon
 Steve Elson: baritonsaxofoon
 Sammy Figueroa: percussie
 Frank Simms: achtergrondzang
 George Simms: achtergrondzang
 David Spinner: achtergrondzang

Opname

Power Station Studios, New York: 3-20 december 1982

Techniek

Producers: David Bowie, Nile Rodgers
 Geluidstechnicus: Bob Clearmountain
 Assistent geluidstechnicus: Dave Greenberg

SINGLE

Kant A: Let's Dance / 4'08
 Kant B: Cat People (Putting Out Fire) / 5'09
 Uitgebracht in VK bij EMI America: 14 maart 1983 (ref. EA 152)
 Uitgebracht in VS bij EMI America: 14 maart 1983 (ref. B-8158)
 Hoogste notering VK: 1
 Hoogste notering VS: 1

VOOR DE DAVID BOWIE FAN

In een interview met Talia Schlanger voor het programma *World Cafe*, op de website NPR.org op 29 augustus 2019, laat Nile Rodgers een van de demo's van 'Let's Dance' horen die zijn opgenomen in de Mountain Studios op 19 december 1982. Op de demo is een enthousiaste David Bowie te horen, die op 22:30 uitroept: 'Het is perfect! Kat in het bakkie!'¹³⁶

Als hij in 1962 bij The Konrads komt, covert de jonge David Jones regelmatig een van de hits van dat jaar, gezongen door de Amerikaan Chris Montez met de titel 'Let's Dance'!

Ontstaan

In de herfst van 1982 steekt Nile Rodgers de Atlantische Oceaan over. Hij gaat een paar dagen doorbrengen op het Château du Signal, het nieuwe huis van David Bowie op de vlakte van Lausanne. Na hun ontmoeting in New York hebben de twee muzikanten besloten met elkaar te gaan samenwerken, maar vooralsnog is er geen enkele titel uitgebracht en Rodgers weet niet wat hij moet verwachten. Maar soms is er alleen een vonk nodig om een wereldhit te schrijven. Op een ochtend klopt Bowie op de deur van zijn gast om hem te vertellen dat hij een idee heeft, een ruwe diamant, en dat hij de producer nodig heeft om er een goed arrangement bij te maken. Op een oude twaalfsnarige gitaar waarvan er zes verdwenen zijn, speelt de zanger een folksong met twee akkoorden, neuriet een paar woorden en verzekert de producer vervolgens dat dit zijn volgende nummer 1-hit is. Na enige aarzeling – de Amerikaan is er eigenlijk van overtuigd dat zijn gastheer hem in de maling neemt – begint Nile Rodgers in zijn eentje het nummer te bewerken. Eerst verandert hij het akkoordenschema, schrapt de spin in C/F die te veel lijkt op 'Waiting for the Man' van The Velvet Underground, en kiest ervoor het stuk om te zetten naar A/F/A, begeleid door een funkritme waarvan hij alleen het geheim kent. Op 19 december 1982 regelt Bowie enkele plaatselijke muzikanten om in de Mountain Studios in Montreux aan de arrangementen van 'Let's Dance' te werken. Het nummer voelt meteen goed. Daarom neemt hij het op zodra hij neerstrijkt in de Power Station Studios in New York in december 1982. 'Mijn idee om als eerste aan 'Let's Dance' te werken, heeft zich uitbetaald,' zal Rodgers beweren. 'We hadden het nummer in een of twee takes op de band. Dat zette de toon voor de rest van het project. We wisten allemaal dat dit nummer een enorme hit zou worden. David ontspande zich en liet de rest over aan de efficiëntie, creativiteit en passie van mijn team.'¹²⁸

Productie

Nile Rodgers, die nooit heeft verteld of Tony Thompson of Omar Haki in alle nummers van het album drumt, geeft deze informatie uiteindelijk prijs op zijn Twitteraccount op 1 februari 2016: het is wel degelijk Omar Hakim die het ritme aangeeft op de titeltrack van David Bowies vijftiende studioalbum. Met bassist Carmine Rojas levert hij een perfecte groove, die alle ruimte laat aan de kopersectie, de synthesizers en de stem van

1983

Virtuoos Omar Hakim hanteert de drumstokjes in 'Let's Dance'. Hij is ook een van de pijlers van de groove van *Random Access Memories*, het succesvolle album van Daft Punk dat uitkwam in 2013 en waar ook Nile Rodgers op staat.

de zanger. Nile Rodgers neemt persoonlijk het gitaarritme voor zijn rekening, waarbij hij tracht af te stappen van de traditionele punk, die ooit de garantie van zijn succes was maar inmiddels in ongenade is gevallen. Hiervoor gebruikt de producer een zeer slimme truc: hij slaat het hoofdakkoord aan, dat zich vervolgens herhaalt door een ingeprogrammeerd delay-effect. 'Ik speelde het rechttoe rechtaan, sloeg alleen basisakkoorden aan,' legt de gitarist uit. Daarna moest alleen nog de delay voor de groove zorgen.¹³⁴ Deze nieuwe groove zal nog heel vaak gebruikt worden door artiesten die de nalatenschap van Bowie opeisen, onder wie Elly Jackson, alias La Roux, in het intro van *Uptight Downtown* uit 2014.

Om de productie van 'Let's Dance' te perfectioneren borduurt Rodgers in de intro voort op de beroemde aanzwellende canonzang op 1:31 van *Twist and Shout* van de Isley Brothers (1962), om zo een hook te creëren die artiesten gebruiken om de aandacht van hun publiek te trekken. Verder voegt hij na elke zin van de coupletten een kort stukje blazers toe, geïnspireerd op 'Peter Gunn' van Henry Mancini. Tot slot doet hij een beroep op gitarist Stevie Ray Vaughan, die op het hele album te horen is, om de opnames af te sluiten met een

meesterlijke solo. Chris Layton, de drummer van Vaughans band Double Trouble, zal later vertellen dat Vaughan woest is als hij Bowie zijn solo ziet playbacken in de clip van 'Let's Dance': Stevie stond op het punt wereldwijd door te breken als de man die deze solo had gespeeld en schaamde zich echt voor de clip. Hij zei: "Die gek zou niet moeten doen alsof hij iets kan spelen wat hij niet eens heeft opgenomen!" Hij begreep niet waarom Bowie dat deed.¹³⁵

WIE GOED LUISTERT...

Omdat hij de voorkeur geeft aan de klank van de synthesizers uit die tijd, verbiedt Bowie Nile Rodgers om analoge orgels te gebruiken voor het album. Zonder hem op de hoogte te stellen voegen de producer en de soundengineer Bob Clearmountain op 'Let's Dance' toch een hammondorgel B3-track toe, te horen op 0:59. Pas in 2011 onthult Rodgers dit geheim eindelijk aan de fans... en aan David Bowie!

Mick Jagger, Tina Turner en David Bowie backstage bij het concert in Wembley ter gelegenheid van het tienjarige bestaan van de liefdadigheidsorganisatie The Prince's Trust in juni 1986.

Op 21 november 1984 is *Tonight* het eerste album van David Bowie dat – alleen in Japan – op cd verschijnt. Hierna worden zijn albums overal ter wereld op cd uitgebracht.

Bowie in de clip van 'Loving the Alien' van David Mallet.

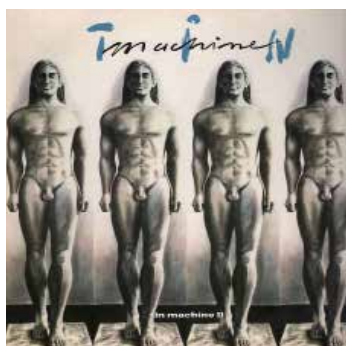
nemen een paar dagen vrij, maar daarna keert Derek Bramble niet meer terug. Daarom wordt Hugh Padgham gepromoveerd tot producer van het album. Hij probeert te redden wat er te redden valt, maar de songs missen de inbreng van Bramble. Uiteindelijk worden het een soort niemendalletjes. Op de plaat staan slechts twee nieuwe nummers van Bowie: 'Loving the Alien' en 'Blue Jean'. De rest van het album bestaat uit covers en oude en nieuwe songs, geschreven samen met Iggy Pop.

Een halfslachtig welkom

Dankzij de enorme faam van Bowie schiet *Tonight* meteen door naar de top van de Britse hitlijsten als het album uitkomt op 24 september 1984. De illusie is echter van korte duur. De plaat is zwak, niet homogeen, kiest geen duidelijke artistieke

richting en knipoogt gevaarlijk naar mainstream muziek met de single 'Tonight', gezongen in duet met Tina Turner. *Tonight* wordt, terecht of onterecht, beschouwd als het slechtste album van David Bowie, die het ook nauwelijks promoot. Hij geeft nagenoeg geen interviews en geen enkel concert als het album is uitgebracht. Hij beseft dat hij de plank heeft misgeslagen en is al snel op zoek naar nieuwe partners om mee samen te werken, zoals de Pat Metheny Group en Mick Jagger. Met de laatste brengt hij een remake van 'Dancing in the Street' van Martha and the Vandellas (1964) op het podium tijdens het 'Live Aid' concert in juli 1985. Een paar maanden later, alsof hij zijn critici het zwijgen op wil leggen, neemt hij het nummer 'Absolute Beginners' op voor de soundtrack van de gelijknamige film en tekent daarmee voor zijn grootste succes in een decennium waarin hij nauwelijks zijn draai vond.

David Bowie, Tony Sales, Hunt Sales en Reeves Gabrels. Soberheid overheerst bij Tin Machine anno 1991.

1991

Polygram, distributeur van *Tin Machine II* in de Verenigde Staten, neemt aanstoot aan het feit dat de geslachtsdelen van de Griekse beelden zichtbaar zijn op de hoes en besluit de airbrush eroverheen te halen, wat Bowie woest maakt. 'We vonden het belachelijk en kinderachtig,' zegt hij. 'Ik denk dat ik blij moet zijn dat ze de kouroi geen zwembroek hebben aangedaan.'¹⁶⁴

Bell, die in 1980 ook al de hoes ontwierp van *Scary Monsters (And Super Creeps)*. Omdat David Bowie niet op de hoes wil staan, stelt Bell voor om een foto van vier kouroi (Griekse beelden van naakte jongelingen wier viriliteit die van de muzikanten zou moeten benadrukken) te gebruiken, als verwijzing naar de gelijkheid binnen Tin Machine. Qua distributie en promotie neemt Bowie vriendelijk afscheid van EMI – de platenmaatschappij is maar al te blij geen nieuwe flop te risseren. In plaats daarvan verzekert hij zich van de diensten van het jonge label Victory Music, eigendom van het Japanse merk JVC, dat staat te springen om *Tin Machine II* te promoten. Omdat het de distributie in Amerika overlaat aan Polygram en voor de rest van de wereld aan London Records, kan Victory Music niets doen tegen de slechte ontvangst die het album zal krijgen.

Moe van de chronische meningsverschillen binnen het team (vaak gerelateerd aan de drugsproblemen van Hunt Sales) en teleurgesteld door de slechte ontvangst van de plaat, overtuigt David Bowie zichzelf ervan dat het tijd is om de Tin Machine-episode af te sluiten. Maar eerst begint de band aan een marathontournee van meer dan zestig concerten, genaamd It's My Life Tour, naar de zin die Hunt Sales op zijn rug had laten tatoeëren. Het live album *Oy Vey, Baby*, dat in juli 1992 uitkomt, zal het laatste werk zijn van het Tin Machine-avontuur.

VOOR DE DAVID BOWIE FAN

Door een lek op internet kunnen fans in 2008 veel demo's van Tin Machine vinden ('It's Tough', 'You Better Stop' of 'Blue Tunes', om er een paar te noemen). Reeves Gabrels geeft dan aan dat er nog een dozijn nummers van de band, voltooid maar niet gemasterd, in de lades van de Bowie-clan zouden liggen.

solidone

Internationaal succes voor de reizende tentoonstelling *David Bowie Is...* die van 11 december 2015 tot en met 10 april 2016 te zien was in het Groninger Museum in Groningen.

res en laat zich inspireren door gewaagde producties van Kendrick Lamar en D'Angelo, van wie de respectievelijke albums *To Pimp a Butterfly* en *Black Messiah* een alternatief bieden voor traditionele hiphop door er andere muziekstijlen in op te nemen. 'We maakten iets anders, maar vonden het geweldig dat Kendrick zich zo openstelde en geen rechttoe rechtaan hiphopplaat maakte,' verklaart Tony Visconti. 'Hij zette alle invloeden erop en dat wilden wij ook zo doen. Op veel manieren was het doel om rock-'n-roll te vermijden.'²³⁹

Daarom brengt producer James Murphy, die eind 2013 'Love Is Lost' had geremixt, in februari een bezoek aan het team. Hij was ooit gepolst als coproducer, maar zijn bijdrage beperkt zich uiteindelijk tot wat advies en wat percussie op de nieuwe versie van 'Sue (Or in a Season of Crime)' en 'Girl Loves Me'. In maart 2015 voegt gitarist Ben Monder zijn verfijnde gitaarspel toe. In april worden enkele overdubs en de meeste zangopnames gedaan in de Human Worldwide Studios en daarna wordt de plaat gemixt in de Electric Lady Studios door een nieuwe medewerker: Tom Elmhirst. Deze getalenteerde muzikant had al gewerkt aan *Reflektor* van Arcade Fire, waar Bowie wat achtergrondzang op heeft gedaan. In juni wordt de plaat afgerond en kan Bowie verder met de voorbereidingen voor de musical *Lazarus*.

Het muzikale testament van David Bowie

Wanneer op 8 januari 2016 het nieuwe album verschijnt, wordt dat met gejuich ontvangen. Het bereikt de eerste plaats in de Amerikaanse *Billboard*-hitlijst, een ongekennde notatie in de carrière van de zanger in het land van Uncle Sam. De teksten zijn allerlei afscheidsberichten die de plaat tot een waar testament maken. De teksten en de sound van '★ (Blackstar)' en 'Lazarus' lijken de luisteraar uit te nodigen voor de voortijdige begrafenis van Bowie. De exacte naam van de plaat is het symbool '★', maar omdat je dit niet uit kunt spreken, is er een gemakkelijkere titel: *Blackstar*. Jonathan Barnbrook, die in 2013 ook achter het verrassende beeld op *The Next Day* zat, doet het ontwerp van het album: een zwarte ster op een witte achtergrond voor de uitgave op cd en een zwarte hoes voor de uitgave op vinyl, met een uitsnijding in de vorm van een ster die de groeven van de plaat toont. De grafisch ontwerper vertelt in november 2015 over zijn creatie: 'Dit was een man die te maken kreeg met zijn eigen sterfelijkheid. Het symbool ★, in plaats van *Blackstar* te schrijven, heeft een soort finaliteit, een duisterheid, een eenvoud die de muziek [op deze plaat] weergeeft.'²⁴⁰

Twee dagen na het verschijnen van zijn zesentwintigste studioalbum, op 10 januari 2016, overlijdt Bowie in zijn huis in Lafayette Street, in New York. De hele wereld schrikt, want

Jason Lindner, Mark Guiliana, Donny McCaslin en Tim Lefebvre ontvangen op 12 februari 2017 de Grammy Award voor beste alternatieve album voor *Blackstar* in het Staples Center in Los Angeles.

tot aan zijn laatste adem heeft hij het geheim van zijn ziekte bewaard. Met *Blackstar* heeft hij echter een enorm welsprekend testament nagelaten en de eerste regels van 'Lazarus' spreken voor zich: *'Look up here, I'm in heaven / I've got scars that can't be seen / I've got drama, can't be stolen / Everybody knows me now.'*

Net zoals *Blackstar* een afscheid is, neemt ook studio The Magic Shop, waar de instrumentale opnames van het album zijn gemaakt, op 16 maart 2016 afscheid wanneer deze definitief zijn deuren sluit als gevolg van de enorme inflatie van de New Yorkse huur. 'Een deel van mijn leven is zojuist doodgegaan,' zegt Tony Visconti. 'Ik zal The Magic Shop bijna net zoveel missen als ik mijn vriend David Bowie mis.'²⁴¹

DANKWOORD

Dit boek is het resultaat van een samenwerking met de onmisbare Laurence Basset en Myriam Blanc. Dank aan hen voor hun geduld tijdens de ontwikkeling van dit project. Met dank aan Flavie Gaidon en het hele E/P/A-team, evenals Sara Quémener en Zarko Telebak van ZS studio. Dank aan Nathalie Lefebvre en aan de families Clerc en Lefebvre voor hun steun.

Aan Valérie Vie Le Sage.

Oorspronkelijke titel:
David Bowie, La Totale.
Teksten: Benoît Clerc
Uitgegeven door Editions EPA - Hachette Livre, 2021

© Éditions EPA - Hachette Livre 2019
www.editionsduchene.com

Gedrukt in China door C&C

Voor de Nederlandse uitgave:
David Bowie Compleet
© 2021, WBOOKS
Boerendanserdijk 33a
Postbus 1129
8001 BC Zwolle
www.wbooks.com
info@wbooks.com

Vertaling: Vitataal

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige
andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de
uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de
illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die
desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich
alsnog tot de uitgever wenden.

NUR 660, 666
ISBN 978 94 625 8453 2

Van zijn kritisch ontvangen podiumdebuut in de jaren '60 tot het moment waarop hij wereldwijd werd bewonderd om zijn eigenzinnigheid en creativiteit: *David Bowie compleet* vertelt het verhaal van een van de grootste rockartiesten aller tijden.

De imposante muzikale carrière van David Bowie omvat 50 jaar en 27 studioalbums. Zijn meesterlijke vermogen om zichzelf steeds opnieuw uit te vinden, spreekt tot op de dag van vandaag tot de verbeelding. *David Bowie compleet* ontleedt liefdevol en grondig elk album en elk nummer dat ooit door David Bowie is uitgebracht. Volg de 'Thin White Duke' van zijn spraakmakende eerste album uit 1967 tot en met het slotstuk ★ (Blackstar).

Nieuwe analyses en archiefinterviews met een breed scala aan muzikanten, modellen, acteurs, producers en executives die allemaal met werkten, dompelen ons diep onder in Bowie's verleden. Van een jonge, rusteloze muzikant in Londen tot een muzikale grootmacht die samenwerkte met artiesten als Queen, Mick Jagger, Tina Turner, Nile Rodgers, Brian Eno en Iggy Pop

Dit unieke boek, gebaseerd op jaren van onderzoek, vertelt hoe elk nummer werd geschreven, gecomponeerd en opgenomen, welke instrumenten werden gebruikt en wie ze bespeelden. De honderden spraakmakende foto's van de meest visueel aantrekkelijke artiest uit de muziekgeschiedenis, maken het boek *David Bowie compleet* een must-have voor elke fan van klassieke rock

WWW.WBOOKS.COM

9 789462 584532